

L'Europe en première ligne

LAMY, P. 1^a ed. París: Seuil, 2002 ISBN 2.02.055025.3

per Martí Petit, cap de redacció dels *Quaderns del CAC*

Ja el 1991, en una entrevista a la revista francesa *Esprit*, Pascal Lamy definia Europa com un sistema que conjuga el poder públic, el mercat i els agents socials. Aquella opció política que no reconegui el paper d'algun d'aquests vèrtexs (mercat com a motor econòmic, poder públic com a instància reguladora i equilibradora, o els agents socials com a via de participació ciutadana) queda fora d'aquest model econòmic i social. De fet, la construcció europea es fonamenta en aquest triangle equilàter, compartit tant per la família socialdemòcrata com per la democratacristiana. I sobre aquesta realitat bicèfala, que garanteix una alternança de poder ordenada, Europa ha de jugar un paper amb personalitat pròpia en el món. Això no vol dir una defensa dels interessos pragmàtics immediats, sinó la defensa d'un model de societat que accepta el mercat, però no l'idolatra.

I és en aquest eix de conviccions en què el comissari europeu de comerç Pascal Lamy planteja la necessitat de "domesticar (*maîtriser*)" la globalització. Lamy, interlocutor dels quinze Estats membres i de la Comunitat Europea a l'Organització Mundial del Comerç (OMC), proposa una aproximació política a la globalització. La regulació del comerç internacional no és un debat entre liberalisme econòmic i proteccionisme, afirma. Aquest és un plantejament caduc. La globalització va més enllà de la simple diversificació dels intercanvis de béns i mercaderies, i compromet temes d'abast més llarg, com ara el desenvolupament sostenible, el medi ambient, la salut pública i qüestions relacionades amb la protecció social, el servei públic i la diversitat cultural. No és acceptable, doncs, que la política comercial no contribueixi de manera decisiva al desenvolupament social.

Un exemple d'aquest posicionament el trobem en la polèmica sobre la propietat intel·lectual en el terreny de la indústria farmacèutica. Durant la cimera fallida de l'OMC a Seattle el desembre de 1999 es va celebrar un fòrum paral·lel d'ONG sobre patents farmacèutiques i polítiques de salut pública. Aquest va ser el punt de partida d'una campanya liderada per Metges Sense Fronteres, en què es demanava que l'accés als medicaments no fos un obstacle

per al desenvolupament de polítiques de salut. Un dels temes centrals era l'ús de medicaments genèrics (alguns fins a 100 vegades més barats) en els països en vies de desenvolupament. Segons MSF, en aquells moments "el tractament antisida a Kenya costava 20 dòlars al dia, xifra que baixava fins a 0,70 dòlars a Tailàndia, país on els medicaments emprats no són objecte de patent industrial."

Després de mobilitzacions cíviqües contra una globalització "sense domesticar", i que potser no es van recollir degudament en els informatius *fast-food*, l'OMC va moure fitxa. A la cimera de Doha (Qatar), celebrada el novembre de 2001, es va aconseguir una conciliació entre els imperatius de salut pública i la preservació de la propietat intel·lectual de la indústria farmacèutica. Així, les noves clàusules del TRIPS (Acord sobre els aspectes dels drets de la propietat intel·lectual relacionats amb el comerç —Agreement on Trade Related aspects of Intellectual Property rights, en anglès) permeten la concessió de llicències voluntàries d'ús limitat als països en vies de desenvolupament. Gràcies a aquesta mesura, els medicaments antiretrovirals a Burkina Faso són avui un 70% més barats que fa dos anys.

De fet, els propis EUA van experimentar la necessitat d'una flexibilització dels drets de la propietat intel·lectual en aquest camp. Quan després de l'11 de setembre, es va estendre l'alarma social pels atemptats de carboncle o àntrax, l'Administració Bush es va veure impotent per garantir la salut pública. Aleshores, el Govern va passar el següent missatge a les empreses farmacèutiques: "o ens feu un preu raonable o recorrem a la llicència obligatòria". Aquesta actitud coincideix, precisament, amb la dels països en vies de desenvolupament en la seva lluita contra la sida o la malària. O és que la sida i la malària no representen una situació excepcional per a aquelles societats?

Aquest episodi dona una lliçó. Si ens hem estès en l'exemple de la propietat intel·lectual que regeix els medicaments (el llibre està ple de línies argumentals com aquesta), és per mostrar i demostrar que una altra globalització és possible. I és aquí on Europa pot jugar un paper decisiu, aportant un model de societat que deixa espais sense mercantilitzar. Així, la salut pública o la cultura, el tema que ens ocupa, són patrimoni de la societat, no del mercat. La globalització ha d'assumir que les cultures i el diàleg intercultural no han de ser objecte mercantil. La

diversitat cultural és un valor en si mateixa i no s'ha de sotmetre al tribunal del benefici econòmic. Qui s'atreveria a dir sobre la biodiversitat que sols han de sobreviure aquelles espècies animals que són rendibles al mercat? Sols han de sobreviure aquelles espècies que donen carn per al consum humà?

A ningú se li escapa que al segle XXI, l'audiovisual serà el mitjà privilegiat per generar i transmetre la cultura. En aquest punt, Lamy assumeix l'herència de Jacques Delors, de qui va ser cap de gabinet quan era president de la Comissió Europea: "L'audiovisual no és una mercaderia com les altres." De fet, Lamy va més enllà. Davant l'actitud nord-americana d'"enquadrar" la noció de *diversitat cultural* per tal de no obstaculitzar el desenvolupament del mercat, Lamy pretén "enquadrar el mercat a partir de valors i preceptes comuns, a fi que el desenvolupament del mercat respecti la diversitat de les cultures".

La institució que pot servir com a plataforma per a aquest debat internacional és la UNESCO, l'Organització de Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura. El 2 de novembre de 2001, una setmana abans de l'inici de la cimera de l'OMC a Doha, la conferència general de la UNESCO va aprovar en sessió plenària la "Declaració universal sobre la diversitat cultural". Aquesta proclama que els drets culturals formen part dels drets humans i que les polítiques públiques juguen un rol primordial en la protecció i la promoció de la diversitat cultural. No es pot deixar la cultura en mans de les forces del mercat. I per a tal fi, la UNESCO planteja l'oportunitat d'un instrument jurídic internacional que vetlli per la diversitat cultural.

Però més enllà de declaracions, necessàries però no suficients, cal negociar degudament els tractats internacionals que estableixen compromisos als Estats. En opinió de Lamy, "una comunitat, un Estat ha de poder conservar la seva llibertat d'acció per aplicar instruments legislatius i financers, amb l'objectiu de promoure la creació cultural i la difusió de les seves creacions." En aquest sentit, el Tractat de la Unió Europea és un argument favorable a aquesta tesi, ja que el seu Protocol número 32 estableix que el sistema de radiodifusió pública dels Estats membres "està directament relacionat amb les necessitats democràtiques, socials i culturals de cada societat i amb la necessitat de preservar el pluralisme en els mitjans de comunicació."

A partir d'aquesta premissa, establerta com a pilar en el procés de construcció europea, cal vetllar perquè els acords internacionals sobre comerç respectin l'esperit de l'esmentat Protocol. Les paraules de Lamy en aquest sentit són tranquil·litzadores. Sent fidel a l'esperit d'aquesta disposició, el Consell de la Unió Europea va ratificar el mandat per al proper cicle de negociacions en el si de l'OMC: "La Unió vetllarà, en les properes negociacions de l'OMC, per garantir la possibilitat de la Unió i dels Estats membres —com va ser el cas durant la Ronda Uruguai— de mantenir i desenvolupar la seva capacitat de determinar i d'aplicar la seva política cultural i audiovisual i de salvaguardar la diversitat cultural". El mandat del Consell a Lamy per a les negociacions de l'OMC en matèria audiovisual queda, doncs, ben clar.

Això no obstant, la posició que ha de defensar el comissari Lamy a l'OMC trobarà una fortíssima oposició. Pels EUA, l'audiovisual és un sector estratègic, atès que representa la segona font d'ingressos per exportacions de l'economia del país. Però més enllà de la importància comercial, l'audiovisual és un projector de les formes de vida americana. De fet, en contrapartida pel pla Marshall, que va contribuir a la reconstrucció d'Europa després de la Segona Guerra Mundial, els EUA van exigir l'obertura del mercat europeu a les seves pel·lícules. Ja fa mig segle que els Estats Units han entès la importància d'aquest sector i, combinant polítiques públiques i inversions privades en un mercat gran i homogeni, han aconseguit crear grups mediàtics molt poderosos que exerceixen la seva posició dominant a tot el planeta. Tot un repte, doncs, per a Europa, i per al seu comissari de comerç en particular, a la propera ronda de negociacions de l'OMC, que es llançarà oficialment a Cancún (Mèxic) el proper mes de setembre.

Valdria la pena aturar-nos en la figura de Pascal Lamy, ja que, sota mandat del Consell, ell és l'interlocutor de la "política exterior comercial comuna" de la Unió Europea. Tornem a l'entrevista publicada a *Esprit* el 1991 per conèixer la seva *psicologia professional*. Fidel a la tradició francesa, Lamy ha rebut formació d'alt funcionari, la categoria cridada a ocupar llocs clau de l'administració. A la majoria dels països, ens explica Lamy, es reciclen economistes, comptables i juristes en funcionaris. A França, es fa a la inversa: "primer es creen els funcionaris, que després hom transforma, gairebé sempre provisionalment,

en especialistes.” D’aquesta manera, no s’entrega als “tecnòcrates” el monopoli de l’elaboració estratègica.

I és amb aquest bagatge que els europeus serem representats a l’OMC. Podem estar tranquils. Pascal Lamy, aquest polític socialista que prefereix “el telèfon al megàfon”, conclou el seu llibre amb una declaració d’intencions lapidària: «[Tinc] la ferma voluntat que el proper cicle de negociacions a l’OMC pugui contribuir a regular la globalització, a enquadrar-la per tal que hi càpiguen els valors i les preferències col·lectives tan lligades als europeus i faci que les relacions comercials siguin la pedra angular de la política de “desenvolupament sostenible”. Sostenible en el sentit que dóna l’ONU: en l’economia en el creixement, en l’ecologia en el respecte a l’equilibri mediambiental, i socialment en la lluita contra les desigualtats.»